

Vägledning vid bedömning av barns och ungas bästa

Förord

Vägledning vid bedömning av barns och ungas bästa baseras på ett stödmaterial som Barnombudsmannen (BO) har tagit fram. BO:s stödmaterial förklarar vad barnkonventionens princip om barnets bästa betyder och hur processen för att fatta beslut, i frågor som rör barn, kan se ut.

Stort tack till organisationerna Bris, Friends, Rädda Barnen och UNICEF Sverige som utifrån detta har hjälpt Riksidrottsförbundet med att ta fram ett stödmaterial som är särskilt anpassat för idrottsrörelsen.

Bedömning av barns och ungas bästa

Den här vägledningen är ett stöd för er i idrottens förbund och föreningar och en del i arbetet med att säkerställa barnets rättigheter inom idrottsrörelsen. Ni ska se vägledningen som ett stöd i arbetet med att implementera RF:s riktlinjer för barn- och ungdomsidrott. Riktlinjerna är RF:s sätt att ta beakta barnkonventionen i den praktiska idrottstillämpningen.

Barnkonventionens artikel 3 understryker att det vid alla beslut som rör barn i första hand ska tas hänsyn till vad som bedöms vara barnets bästa. Det innebär att vid beslut först göra en helhetsbedömning av vad som är den bästa möjliga lösningen för barnet eller grupper av barn. Det finns inget färdigt facit som kan användas för att avgöra vad som alltid är det bästa. I stället handlar det om att göra en bedömning i varje enskilt beslut, utifrån det eller de barn som berörs.

Ett stöd i beslutsprocessen

Det finns olika modeller för att göra en bedömning av barnets eller ungdomens bästa. Det absolut viktigaste är att ni tar del av deras åsikter och erfarenheter, gör en avvägning mellan olika intressen och motiverar beslutet. I den här vägledningen presenteras en modell med fyra steg för att underlätta processen.

De fyra stegen och dess frågor är en utgångspunkt vid alla bedömningar, men kan ta olika stor plats beroende på vilket beslut som ska fattas. Ibland behöver ni kanske göra ett stort arbete och en mer formell bedömning. Då kan bedömningsprocessen sträcka sig över en längre tid och ni kan behöva upprepa och utveckla flera steg innan ni fattar beslut. Andra gånger, vid mindre omfattande bedömningar och vid vardagsbeslut, kan ni snarare använda modellen som ett förhållningssätt. Varje enskilt beslut behöver med andra ord inte följa en bestämd ordning av steg. Ni behöver inte heller besvara alla de stödfrågor som presenteras i alla typer av situationer.

Det går inte alltid att ge ett enkelt och entydigt svar på vad som är bäst för ett enskilt barn eller en enskild ungdom eller för en grupp av barn eller ungdomar. Därför är det viktigt att ni i bedömningen vänder och vrider på olika perspektiv, argument och handlingsalternativ för att kunna motivera och fatta beslut om vad som är bäst för barnet eller ungdomen.

Det här är ledningens roll och ansvar

Alla tränare, förtroendevalda och andra ledare inom idrotten som agerar i frågor som rör barn och ungdomar behöver göra bedömningar för vad som är barnets och ungdomens bästa. Det innebär även ni har ett ansvar för att bedömningarna blir en del av den ordinarie strukturen och beslutsrutinerna.

Hur era rutiner och bedömningen ser ut beror på vilket beslut ni ska fatta och vem i organisationen som har mandat att fatta beslutet. Ledningen (styrelse, ledningsgrupp) har det yttersta ansvaret för att verksamheten drivs i linje med RF:s riktlinjer för barn- och ungdomsidrott, och därmed också för att säkerställa att den egna organisationen/verksamheten har tillräcklig kompetens för att göra bedömningar.

Fyra steg för att bedöma barnets eller ungdomens bästa

Ni som verkar i idrottsrörelsens organisationer och verksamheter för barn och ungdomar ska göra bedömningar för vad som är barn och ungdomarnas bästa. Ni ska också kunna motivera beslut som rör barn och ungdomar. Använd vägledningen med de fyra stegen som ett stöd för era samtal samt för att kunna följa och dokumentera beslutsprocessen.

Steg 1: Beskriv ärendet där ni ska fatta beslut

Börja med att beskriva vad det är ni ska fatta beslut om. Det är viktigt för att kunna gå vidare på rätt sätt. Först och främst behöver ni identifiera om beslutet rör barn eller ungdomar (direkt eller indirekt). Därefter behöver ni identifiera vilket eller vilka barn eller ungdomar det berör och på vilket sätt.

Bedömningen kan innefatta en stor grupp eller en enskilt individ och beslutet kan påverka i liten eller stor utsträckning och direkt eller indirekt. Det är alltså i det här steget viktigt att ni identifierar vad beslutet gäller, vem det innefattar och på vilket sätt det påverkar de inblandade. Det ska också tydligt framgå vem som är ansvarig för beslutet och beslutsprocessen.

Det kan till exempel handla om att förbundet ska ta fram nya tävlingsbestämmelser, strategidokument eller ändra uttagningskriterier till ett ungdomslandslag. Det kan också handla om hur träningsgrupper delas in, om fördelning av träningstider eller om en situation där ett barn eller en ungdom farit illa. Till exempel en situation där ett barn eller en ungdom har utsatts för kränkningar eller övergrepp.

- Vilket beslut är det ni ska fatta?
- Vem är ansvarig för beslutet och processen samt för att dokumentera underlaget för bedömning?
- Vilka barn och ungdomar berörs och på vilket sätt?

Steg 2: Gör barn och ungdomar delaktiga

Barn och ungdomar har rätt att få uttrycka sina åsikter och få dem beaktade. Barn och ungdomars erfarenheter ger också vuxna nödvändig och värdefull kunskap inför ett beslut. Därför är det viktigt att barns och ungdomars åsikter kommer fram och ses som viktiga i beslut och åtgärder som rör dem.

Ni kan involvera barn och ungdomar i bedömningens alla fyra steg eller i delar av dem men de har alltid rätt att få återkoppling kring processen och fattade beslut.

Det går att lyssna på barn och ungdomar i en fråga på olika sätt. Vilken metod ni väljer kan bero på om det rör en eller flera individer eller barn och ungdomar i allmänhet. Barnets eller ungdomens ålder, mognad och funktionsförmåga kan också påverka valet av metod. Kom ihåg att barn och ungdomar har olika förutsättningar och inte är en homogen grupp.

Det är viktigt att ni skapar ett sammanhang där medverkande barn och ungdomar är trygga, har fått information om vad processen gäller och om vad som förväntas av var och en.

Exempel på sätt som ni kan låta barn och ungdomar uttrycka sina åsikter är via tal, skrift, lek, värderingsövningar och via att rita och måla. En vanlig metod för att lyssna är att samla och prata med aktiva barn och ungdomar i samband med en aktivitet. En annan kan vara enskilda samtal, att genomföra en liten eller stor enkätundersökning eller att skapa en referensgrupp. Tänk på att det i vissa fall är viktigare att ni pratar med de som valt att lämna verksamheten, snarare än med de som valt att stanna.

- Av de barn och ungdomar som berörs av beslutet – vilka ska göras delaktiga i processen för bedömning?
- Vilka barn och ungdomars upplevelser och erfarenheter bör särskilt inkluderas utifrån perspektiv som rör diskrimineringsgrunder, utsatthet och otrygghet?
- På vilket sätt ger ni barn och ungdomar möjlighet att vara delaktiga i processen för bedömning?
- Vid vilka tillfällen i processen ger ni barn och ungdomar återkoppling kring deras medverkan?

Steg 3: Gör en bedömning och fatta beslut

Som komplement till barn och ungdomars egna åsikter är det viktigt att ni får med er annan information och kunskap som kan vara relevant för beslutet. Vad säger till exempel olika vuxna som känner barnet eller ungdomen? Lagstiftningen? Forskningen? Vilka resurser finns i verksamheten?

Efter informationsinhämtningen behöver ni ta fram olika handlingsalternativ och analysera dem: Vilka konsekvenser och effekter skulle de få för berörda barn och ungdomar?

Effekter kan vara mer övergripande aspekter på samhällsnivå eller för grupper av barn och ungdomar, till exempel stärkt demokrati eller ökad tillgänglighet för unga med funktionsnedsättning. Det kan också handla om effekter på individnivå, som till exempel kortare resväg till träningen eller starkare känsla av trygghet i föreningen.

Ni som fattar beslut för ärendet gör efter analysen en samlad bedömning. Ibland uppstår intressekonflikter. Då behöver ni göra en avvägning mellan olika intressen. Här ska barnets eller ungdomens bästa väga tungt. Det är inte bara ett intresse bland andra utan ni måste ge det särskild vikt.

Det är viktigt att ni har både det enskilda barnet eller ungdomen och en eventuell grupp i åtanke när ni gör bedömningen. Alla berördas erfarenheter är relevanta i underlag för beslut. Det är vuxnas ansvar att i bedömningen agera så att inget barn och ingen ungdom utsätts för diskriminering, kränkningar, trakasserier, våld eller övergrepp.

Ibland är avvägningen svår. Därför bör ni dokumentera processens handlingsalternativ så att de kan följas upp och omprövas vid behov. Motiveringen förklarar varför ni ser att beslutet är det bästa och vilka kompensatoriska åtgärder som eventuellt kan behövas.

Ett exempel på informations- eller kunskapsinhämtning är att vända sig till styrande dokument eller stödorganisationens sakkunniga.

Ett vanligt exempel på avvägning gäller bristande resurser. Det kan vara ekonomi eller tillgång till lokaler och tränare som gör att barn och ungdomars behov inte kan mötas på det sätt beslutsfattare skulle önska. Det kan då vara aktuellt att göra en prövning i andra beslutsprocesser som handlar om hur resurser fördelas. För att analysera olika handlingsalternativ kan ni till exempel anordna diskussionsforum, testa pilotverksamhet eller intervjua fokusgrupper.

- Vad har ni för kunskap och underlag idag och vad behöver ni ta reda på för att kunna bedöma olika handlingsalternativ i denna bedömning?
- Vad är särskilt viktigt i denna bedömning utifrån RF:s riktlinjer för barn- och ungdomsidrott?
- Vilka olika handlingsalternativ har ni i bedömningen?
- På vilket sätt tar ni hänsyn till barns och ungdomars åsikter och ger dem tyngd i bedömningen?
- Mot bakgrund av vår analys kring olika handlingsalternativ, vilket blir ert beslut?
- Hur motiverar ni ert beslut?
- På vilket sätt kompenserar ni om det inte går att fatta ett visst beslut, även om det skulle vara det bästa?

Steg 4: Återkoppla och utvärdera

Det är väldigt viktigt att ni ger återkoppling till de barn och ungdomar som deltagit i processen och som berörs av beslutet. Vilket beslut har fattats och varför? Ni ska dela informationen på ett sätt som är anpassat för barnet eller ungdomen, både sett till vilken metod och kanal och vilka formuleringar ni använder. Det är särskilt viktigt att ni i enskilda fall säkerställer att barnet eller ungdomen förstått beslutet och dess innebörd.

Om ärendet eller beslutet kan omprövas eller överklagas är det viktigt att ni på samma sätt ger relevant och anpassad information om hur det går till.

Tänk på att barnets eller ungdomens bästa är dynamiskt och kan förändras över tid. Inte minst i och med att barndomen i sig är en tid för utveckling. Ni behöver därför ha en medvetenhet kring att beslut kan behöva omprövas. Föreningen eller förbundet behöver också ha en rutin för hur verksamheten utvärderas så att bedömningen av barn och ungas bästa görs vid flera tillfällen.

Återkoppling kan till exempel handla om att vid en samling i träningsgruppen eller laget beskriva vilket beslut som fattats, vem som fattat det och varför. Ställ gärna frågor för att säkerställa att de aktiva har förstått.

Det är på samma sätt relevant vid större förändringar, som i samband med en ny strategi eller förändring av arbetssätt, att fundera på hur ni kommunicerar det nya. Använd olika kanaler och metoder för att sprida information som är anpassad för barn och ungdomar: Webbsida, via sociala medier, i brev, trycksak, personligen via telefon eller via mejl som uppmuntrar till interaktion.

Underlätta för barn och ungdomar att själva resonera kring vad beslutet har för påverkan på dem som individer och grupp. Ge också barn och ungdomar möjlighet att utvärdera hur beslutet har påverkat dem och kommunicera tidigt i processen när det ska gå till.

- Hur återkopplar ni beslutets innebörd, motivering och konsekvenser till berörda barn eller ungdomar?
- På vilket sätt säkerställer ni att barn kan ta del av informationen?
- Vilka rutiner har ni för att följa upp och utvärdera beslutet?

Dokumentationsmall

Använd den här mallen för att dokumentera bedömnings- och beslutsprocessens fyra steg. Ha gärna stegens beskrivning (ovan) framför er i processens alla steg och ta hjälp av tillgängliga case.

1. Beskriv ärendet där ni ska fatta beslut

- Vilket beslut är det ni ska fatta?
- Vem är ansvarig för beslutet och processen samt för att dokumentera underlaget för bedömning?
- Vilka barn och ungdomar berörs och på vilket sätt?

Skriv här:

2. Gör barn och ungdomar delaktiga

- Av de barn och ungdomar som berörs av beslutet – vilka ska göras delaktiga i processen för bedömning?
- Vilka barn och ungdomars upplevelser och erfarenheter bör särskilt inkluderas utifrån perspektiv som rör diskrimineringsgrunder, utsatthet och otrygghet?
- På vilket sätt ger vi barn och ungdomar möjlighet att vara delaktiga i processen för bedömning?
- Vid vilka tillfällen i processen ger ni barn och ungdomar återkoppling kring deras medverkan?

Skriv här:

3. Gör en bedömning och fatta beslut

- Vad har ni för kunskap och underlag idag och vad behöver vi ta reda på för att kunna bedöma olika handlingsalternativ i denna bedömning?
- Vad är särskilt viktigt i denna bedömning utifrån RF:s riktlinjer för barn- och ungdomsidrott?
- Vilka olika handlingsalternativ har ni i bedömningen?
- På vilket sätt tar ni hänsyn till barns och ungdomars åsikter och ger dem tyngd i bedömningen?
- Mot bakgrund av er analys kring olika handlingsalternativ, vilket blir ert beslut?
- Hur motiverar ni ert beslut?
- På vilket sätt kompenserar ni om det inte går att fatta ett visst beslut, även om det skulle vara det bästa?

Skriv här:

4. Återkoppla och utvärdera

- Hur återkopplar ni beslutets innebörd, motivering och konsekvenser till berörda barn eller ungdomar?
- På vilket sätt säkerställer ni att barn kan ta del av informationen?
- Vilka rutiner har ni för att följa upp och utvärdera beslutet?

Skriv här:

Riksidrottsförbundet

Idrottens Hus, Box 11016, 100 61 Stockholm | Tel: 08-699 60 00
E-post: riksidrottsforbundet@rf.se | Hemsida: www.rf.se